

Asia: VN/17577/2022

Lausuntopyyntö tuomioistuimien ulkopuolisen riidanratkaisun ja sovittelun kehittämiseksi tehdystä selvityksestä

Lausunnonantajan lausunto

Mitkä ovat pienten ja keskisuurten yritysten merkittävimmät esteet sovittelumenettelyjen käytölle riidanratkaisussa

Suomen Yrittäjät yhtyy selvityksessä ilmi tulleeseen ja katsoo, että pienten ja keskisuurten yritysten merkittävimmät esteet sovittelumenettelyjen käytölle riidanratkaisussa ovat ensinnäkin tiedon puute ja toiseksi mahdollisen sovittelun kustannukset.

Pk-yrityssektorin tietoisuus vaihtoehtoisista riidanratkaisu- ja sovittelumenettelyistä on puutteellista. Pk-yritysten väliset riidat pyritään ratkaisemaan ensi-sijaisesti osapuolten välisissä neuvotteluissa ilman ulkopuolista sovittelijaa. Pk-yritysten sopimuksissaan käyttämät valmiit sopimusehtolausekkeet eivät juurikaan tunnista sovittelujärjestelmiä. Lähes poikkeuksetta sopimusten riidanratkaisun vakiolausekkeena on riita-asian käsittely tuomioistuimessa. Niin tuomioistuinsovittelu kuin tuomioistuimen ulkopuoliset sovittelujärjestelmät ovat tuntemattomia pk-yrityssektorille. Yritysten tietoisuutta olemassa olevista sovitteluvaihtoehdoista tulee pyrkiä lisäämään.

Toinen pk-yrityksille merkittävä este niin tuomioistuin- kuin sovittelumenettelyjen käytölle riita-asioissa ovat niiden kustannukset. Sekä yrityksen oman edustajan että sovittelijan palkkio nousevat pk-yrityksen kannalta liian korkeiksi, usein jopa riidan intressiä suuremmaksi. Kuten selvityksessäkin todetaan, yritysten oikeusturvavakuutukset korvaavat harvemmin tuomioistuimen ulkopuolisten sovitteluprosessien kustannuksia. Pk-yrityksien hyvin rajalliset taloudelliset resurssit eivät useinkaan mahdollista tällaisia maksullisia vaihtoehtoisia riidanratkaisumenettelyjä.

Suomen Yrittäjät toteaa, että pk-yritykset pyrkivät ratkaisemaan kaupalliset riitansa ensisijaisesti neuvotteluissa omin voimin yhdessä sopimusosapuolen kanssa. Mikäli molempia tyydyttävään ratkaisuun ei neuvotteluilla päästä, ovat osapuolten välit usein siinä vaiheessa jo niin tulehtuneet,

että tuomioistuimen antama ratkaisu nähdään ainoana vaihtoehtona. Tämä tarkoittaa, että kynns lähteä sovittelun kautta avaamaan uudelleen neuvotteluja voi olla henkisesti korkea. Sovittelijan mukaan ottaminen ja saaminen yritysten väliseen neuvotteluprosessiin jo huomattavan aikaisemmassa vaiheessa, ennen riidan kulminoitumista, olisi ensiarvoisen tärkeää.

Tulisiko riita-asiain oikeudenkäyntimenettelyä kehittää sovittelumenettelyjen nykyistä suuremman hyödyntämisen suuntaan? Jos, niin millä tavalla?

Suomen Yrittäjät katsoo, että pk-yritysten mahdollisuutta saattaa riita-asiat tuomioistuimen käsiteltäväksi tulee helpottaa. Yksi merkittävä este pk-yrityksille oikeudenkäyntimenettelyjen käyttöön on tuomioistuinprosessin julkisuus. Riita-asian viemisen kynns tuomioistuimen ratkaistavaksi niin riita- kuin sovitteluprosessiinkin on korkea menettelyjen ja ratkaisun julkisuuden vuoksi. Oikeudenkäyntimenettelystä aiheutuva mainehaitta on pk-yrityksille merkittävä este myös sovittelumenettelyn käytölle. Pk-yrityksillä on aivan aiheellinen huoli asian julkisuudesta aiheutuvasta vaikutuksesta tuleviin liiketoimintaneuvotteluihin ja yrityksen asemaan markkinoilla. Riskiä mainehaitasta ei haluta ottaa. Tuomioistuinsovittelumenettelyn käytön edistämiseksi ja lisäämiseksi tulisi ratkaista kysymys yrityksille aiheutuvasta julkisuushaitasta.

Suomen Yrittäjät katsoo myös, että tuomioistuinsovittelujärjestelmän rinnalla olisi syytä selvittää riita-asioiden kevennettyä menettelyä, jossa oikeudenkäynnin kuluja voidaan hillitä normaalia tuomioistuinmenettelyä paremmin. Sellaiset intressiltään pienemmät riidat, jotka eivät osapuolisen suostumuksen tai sovinnon edellytysten puutteesta joko sovellut sovitteluun, tai joihin sovittelussa ei saavuteta ratkaisua, voitaisiin ohjata kevennettyyn ”pienriitamenettelyyn”. Kevennetty menettely pienentäisi pk-yrityksille aiheutuvaa kuluriskiä. Kevennetty menettely säästäisi lisäksi käsittelyyn kuluvaan aikaan, joka vie resursseja yrityksen liiketoiminnalta.

Pitäisikö alustavaan sovitteluistuntoon osallistumisesta säätää laissa?

Tällä hetkellä tuomioistuinsovitteluun osallistuminen perustuu osapuolten vapaaehtoisuuteen ja edellyttää, että riidan osapuolet pyytävät riidan ohjaamista sovitteluun. Suomen Yrittäjät katsoo, että alustavaan sovitteluistuntoon osallistuminen edellytyksenä tuomioistuinprosessin aloittamiselle olisi syytä huolellisesti selvittää. Prosessin tarpeettoman pitkittymisen ja yrityksille aiheutuvien tarpeettomien lisäkustannusten välttämiseksi olisi syytä kuitenkin pohtia, olisiko sovitteluistunnon edellyttäminen kaikissa tapauksissa tarpeellista ja asianmukaista. Pakollinen sovitteluistunto tilanteissa, joissa osapuolten tulehtuneiden välien vuoksi ei keskusteluyhteyttä eikä sovinnon halukkuutta enää ole, voisi pakollinen sovitteluistunto olla niin yritysten kuin tuomioistuimenkin resurssien tuhlaamista.

Näettekö tarvetta kehittää tuomioistuinsovittelua koskevaa lainsäädäntöä ja millä tavalla, jotta siitä tulisi nykyistä toimivampi vaihtoehto pienten ja keskisuurten yritysten riidanratkaisuun?

Suomen Yrittäjät pitää ensisijaisen tärkeänä tuomioistuinsovittelun käyttöön ottamista soveltuvin osin myös markkinaoikeudessa. Tällä hetkellä tuomioistuinsovittelu soveltuu vain yleisissä tuomioistuimissa käsiteltäviin riita-asioihin. Markkinaoikeus erityistuomioistuimena ratkoo kuitenkin toimivaltansa puitteissa useita yritysten välisiä riitatilanteita, kuten esimerkiksi IPR-asioita. Mikäli asia sen laadun vuoksi tulee käsiteltäväksi markkinaoikeudessa, ei sovittelu ole mahdollinen. Tämän lisäksi markkinaoikeuden oikeudenkäyntimaksut tulee saattaa yleisten tuomioistuimien oikeudenkäyntimaksujen tasolle. Markkinaoikeuden korkeat oikeudenkäyntimaksut estävät käytännössä pk-yrityksiä saattamasta asiaansa markkinaoikeuden ratkaistavaksi.

Suomen Yrittäjät katsoo myös, että tuomioistuinsovittelun edistämiseksi olisi syytä selvittää mahdollisuutta sovittelun, sen asiakirjojen sekä sovittelun vahvistamisen salaamiseksi. Tuomioistuinsovittelun, kuten tuomioistuinkäsittelyn muutoinkin, käytön merkittävänä esteenä pk-yrityksille on sovittelun ja sovinnon vahvistamisen julkisuus. Julkinen merkintä luo väistämättä yritykselle mainehaitan ja on merkittävä kynnys tuomioistuinprosessiin lähtemiselle. Salassapito voisi myös osaltaan kannustaa pk-yrityksiä sovinnon saavuttamiseen julkisen riita-asian käsittelyn välttämiseksi.

Suomen Yrittäjät pitää myös harkittavana, olisiko tuomioistuinsovittelussa syytä mahdollistaa osapuolien suostumuksella ja/tai pyynnöstä sovittelijana myös muut kuin virkatuomarit. Tällöin esimerkiksi erityistapauksissa sovittelijan tarpeellinen substanssiosaaminen aiheesta voitaisiin huomioida paremmin. Mahdollisuus käyttää tuomioistuimen ulkopuolista sovittelijaa voisi myös osaltaan mahdollistaa sovittelun saatavuuden ja resurssoinnin eri paikkakunnilla.

Pitäisikö Suomeen luoda selvityksessä esitetty tuomioistuimen ulkopuolinen institutionaalinen sovittelumenettely? Jos, niin millainen?

Suomen Yrittäjät pitää kannatettavana selvittää lisää tuomioistuimen ulkopuolisen institutionaalisen sovittelumenettelyn luomista. Sovittelumenettelyjä ja sovitteluja tarjoavia tahoja on jo useita ja järjestelmät ovat hajanaisia. Sovittelujärjestelmien pirstaloitumista tulisi välttää ja siten yhden selkeän tuomioistuimen ulkopuolisen institutionaalisen sovittelumenettelyn luominen voisi yhdenmukaistaa ja selkeyttää järjestelmää. Suomen Yrittäjät pitää kuitenkin tärkeänä, ettei sovittelijan pätevyyttä tule sitoa sellaisen sovittelujärjestelmän ulkopuolisen yhdistyksen tai -liiton, kuten esimerkiksi Asianajajaliiton jäsenyyteen, jonka jäsenyyden edellytyksenä ovat muut kuin sovitteluun ja sovittelujärjestelmään liittyvät tekijät. Tällainen jäsenyydedellytys rajaisi sovittelun ulkopuolelle sellaiset henkilöt, jotka eivät ammatikseen harjoita myös asianajajan tehtävää. Sovittelijoina tulee voida toimia myös muut asianmukaisen koulutuksen suorittaneet ja pätevyyden saavuttaneet, riippumattomat henkilöt.

Näettekö tarvetta sille, että pienten ja keskisuurten yritysten välisiä riitoja voitaisiin käsitellä jossakin ratkaisusuositusta antavassa lautakunnassa kuten kuluttajariitalautakunnassa?

Suomen Yrittäjät katsoo, että pk-yritysten välisten riitojen ratkaisusuositusta antava lautakunta olisi erittäin tervetullut lisä viralliselle tuomioistuinprosessille. Tällä hetkellä Kuluttajariitalautakunta antaa ratkaisusuositusta ainoastaan elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisiin riitoihin. Yritykset noudattavat lautakunnan ratkaisuja hyvin. Vastaavanlaisen menettelyn mahdollisuus yritysten välisissä riidoissa on kannatettava. Yritysten valinnanvapaus, haluavatko he saattaa asian lautakunnan ratkaistavaksi vai suoraan tuomioistuinkäsittelyyn, tulee taata. Lisäksi asian sujuva ja viivytyksetön käsittely edellyttää asianmukaista resursointia.

Lautakuntamenettelyä ei kuitenkaan tulisi rajoittaa ainoastaan pk-yritysten välisiin riitoihin. Menettelyn tulisi olla mahdollista myös sellaisissa elinkeinonharjoittajien välisissä riita-asioissa, joissa ainoastaan riidan toinen osapuoli täyttää pk-yrityksen määritelmän. Siten voitaisiin turvata pk-yrityksen mahdollisuus saattaa asia puolueettoman lautakunnan ratkaistavaksi sopimuskumppanin koosta riippumatta.

Muita kommentteja selvityksestä?

-

Lempiäinen Sanna
Suomen Yrittäjät ry